

Առջնորդ Հայոց և ժողովուրդք նորա առնուն զՅա-
կոբ և զխմեն ըստ հրամանին արքայի անդդի՝ ի Մեդան շա-
հին։ Ստիպյն յուզեալ նոցա յիսկումանորդ՝ խօսին ընդ. նմա

Քաղաքագէտ անձինքը մեծապէս զբաղեցնել են այս հրաժեշտներուն վրայը . որոյ պատճառը Հունգարացւոյ խնդիրն է . քանզի կերել թէ Ֆրանսիոյ Յովսէփ կայսրը կուզէ հաշտարար քաղաքականութեան մը հետեւիլ Հունգարացի ժողովրդեան նկատմամբ, և անոնց քանի մը օրինակոր հայցումները ընդունել : Բայց նախորդ պաշտօնէից խորհուրդը՝ կայսեր այս դադափարը օգտակար չհամարելով իւր հրաժարականը տուաւ :

Հոռոմի պաշտօնական լրագիրը ուղեւորվ ցուցնել թէ Լնդոնէլի կարգինալին և Խառնիոյ արտաքոյ կարգի գետպան մօտիւ Վէճէցցիին մէջ եղած բաւախօսութեանց անյաջող վախճանը սուրբ Լթոնոյն կողմանէ ծագած չէ, հետեւեալ կերպիւ յառաջ կը բերէ յիշեալ բանախօսութեանց սկզբնաւորութիւնը :

Իսկզբան սրբազան Պապը, մէկ կողմ ձգելով քաղաքական ամեն նկատումները և իւր սրտին ու իւր բնաւորութեան դրգմանը միայն ականջ կախելով՝ նամակ մի դրեց Վիքթոր-Լամանուէլ թագաւորին խնդրելով որ իւր հաւատարմ պաշտօնէայնէրէն մէկը զընէ 'ի Հոռոմ . որուն հետ բանախօսութիւն ըլլայ՝ արդէն տեղի ունեցած խոչընդոտները վերցնելու միջոցներուն վրայօք, որով կարելի ըլլայ իրենց հոգևոր հովիւներէն զընեալ թեմերուն եպիսկոպոսներ յուզարկել :

Յիշեալ պաշտօնական լրագիրը կը յաւելու թէ մօտիւ Վէճէցցիին Հոռոմ դառնով՝ սուրբ Լթոնոյն առաջարկած հիմանց արդարացի ըլլալը ճանչցաւ, և այս բանը սրբազան Պապին յոյս մի տուաւ թէ բանախօսութիւնները յաջող վախճան մի պիտի ունենան : Սակայն մօտիւ Վէճէցցիին երկրորդ անգամ Հոռոմ դառնալու ուրիշ առաջարկութիւններ բերաւ իւր հետը, որոնք բոլորովին հակառակ էին սուրբ Լթոնոյն առջի առաջարկութեանցը . ուստի սրբազան Քահանայապետը տեսաւ որ փափաքուած համաձայնութեան գործադրութիւնը անհնարին է : Հոռոմի լրագիրը վերջապէս կը յայտնէ թէ սրբազան Պապը իւր պարտքը կատարեց, այժմեան պարագայից մէջ հնարաւոր եղած ջանքը 'ի գործ դնելով :

Խառնիոյ լրագիրները՝ ժողովուրդ տը Ռոմ օրադրութեան գրածները կը հերքեն, և բանախօսութեանց անյաջող վախճանը Հոռոմի կառավարութիւնը կը ընծայեն : Կը յաւելուն նաև, թէ մօտիւ Հիւսիսէր՝ Լեսարիոյ կառավարութեան կողմանէ յատկապէս Հոռոմ իր թիւրով յիշեալ բանախօսութիւնները խափանելու գործակցի եղաւ :

Լյուս առնալին կը հաստատեն, թէ Խառնիոյ և Հոռոմի մէջ եղած հաշտարար բանախօսութիւնները որոնք այժմ խափանուած են, շատ չանցած նորէն ձեռք պիտի առնուն միջնորդութեամբ Գաղղիոյ

զհամասարհայն և ասեմ . «Եթէ ոչ յաղթանայիմ նմա, ո՛վ Յակոբ, մեզ, որ ընդ քեզ դամբ, առաջի կան Հայոցս զըրկանք և հալածանք, յուշի կալալոյդ» : Վասն զի սուրբ յովնան յաղթականին բռնանալ և եկեղեցի գնաւ սրբ տեղոյն : Իսկ նա կրկնէ : «Ի դղսլ խում վառնդեալ 'ի պարտութիւն անձին, գոչեցից, սուրբ Յովհաննէս, յայն ձայն խառնակեալիք դուք, Հայք, ստիպալ 'ի բայ, և ես հնարեցայ հոգ տանել անձին մինչև լինիցի ձեզ պարտալ փախտալ : Իսկ եթէ Տէր Յիսուս Քրիստոս կարգայցիմ, ծաներո՛ւք զի իմ է յաղթանակ» : Չայս նշան տայ Յակոբ :

Հասանէ Յակոբ 'ի հրապարակ անդր, որ կանխեալ իսկ էր ամենայնով Տիտանային : Եւ ամբոյս յոյժ 'ի քաղաքացւոյց և 'ի չըջանայ սահմանայ խոնէր 'ի զննին ականաւոր մենամարտին : Դահ սուլթան Հօսէն կրանէ յայնժամ յարբունեայ իւրոյ և բազմի 'ի վերնասարկ Աղադալի արքա յախան սարաբանից 'ի հրապարակի անդր, որ արքայից և եթ անկէ բազմել : Այս Աղադալի, որ քառ հաճկայ ի մանի դուռն Աստուծոյ, է պալատ Եօթնասարկ կառուցեալ 'ի Դահաբասայ դարդարուն դրուսդօք և նկարուք, և նառնէր նա պար դասուում ժամանակ մանաւանդ 'ի օտնի տարեկանայ : Կոչ լինի զի յառաջ մտայցին Հայք և Առաջնորդ նոցա, և հարցանէ արքայն ո՞րք 'ի նոցանէ Յուկոն իցէ, և աղգեալ 'ի նա յոյս և խրախոյս, պատուիրէ զիմել անվէհնր յապարհէդ : Բազմեցաւ ատեան, հնչեալ շեփոր, տուաւ նշան նշանաւոր հսկային գուպարեւընդ Յակոբայ : Նա իրեւ կոչակ լեռնակարկաւ խաղայ միմը աւարով, «Անցաղիմ տակաւին յուռեք, ևս արդ 'ի Հայոյ յաղթիցիմ» : Եւ քամակաւ զնովաւ արհամարհոտ կատաղութեամբ ամէն նմա ստղտակ ուժ զին, անկար համարեալ

կառավարութեան . որ ամեն ջանք 'ի գործ կը դնէ թէ՛ ուղղակի և թէ՛ անուղղակի կերպիւ, որպէսզի համաձայնութիւնը, կարելի եղածին չափ հաստատուի Խառնիոյ թագաւորութեան և Հոռոմի մէջ :

Լմերիկայի Միացեալ՝ Քահանգներէն հասած լուրերը տխուր նկարագրութիւն մի կը ներհն հարաւային բնակչաց կացութեանը վրայօք . որ ամեն նւազատաւոր միջոցներէ զուրկ՝ յուսահատական վիճակի մը մէջ կը գտնուին : Աւստրիացի զեբիները, որ այժմ ազատ են, ըստ մեծի մասին իրենց բնական ծուրութեանը անձնատուր ըլլալով, չեն ուզեր աշխատել ո՛ր և է վարձատրութեամբ : Միւս կողմանէ աւազակաց խմբերը, որոնք հարաւային առջի զինուորներէ բաղկացեալ են, դաշտերը ու լեռները կը պտըտին, և շատ անգամ դիւղերը իջնելով կը յափշտակեն և կը իրողորպտեն խեղճ գիւղականները : Ստոյգ է որ վերջապէս ամեն բան պիտի կարգադրուի և ապահովութիւնը պիտի վերահաստատուի, բայց յայտնի է որ ժամանակի կարօտ է :

Հիւսիսային կեդրոնական կառավարութիւնը՝ Հաւաւային նահանգաց ամեն նաւահանգիստներուն պաշարումը վերցնելէ ետեւ, Միսիսիբի գետոյն արեւմտեան երկիրներուն մէջ բամպակին վերայ գրուած հարկերին 25 տուրքը ջնջեց, բնակչաց խեղճ կացութեանը քիչ մը օգնական ըլլալու նպատակաւ և բամպակին մշակութիւնը քաջալերելու համար :

Լմերիկայի զօրաբանակին թիւէն գարձեալ 50 հազար հոգի նուազեցաւ և կառավարութիւնը հոգ կը առնի, կարելի եղածին չափ, տէրութեան ծախքը օրըստօրէ պակսեցնելու :

Բաղմաթիւ խափշիկներ, որոնք աշխատելու անկարող են, արտաքսուեցան Տօրձիայի քաղաքներէն : Զերլսթըն գտնուող այս գծադրներուն մէջ համաձայն մահ մի կը տրիւ, որ երթալով կը տարածուի 'ի պատճառ իրենց ամենախեղճ վիճակին :

Ա.Օ.Գ.Ա.ՅԻՆ

ՆՈՐ ԵՌԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
(Ի ԿՈՍՏԱՆՊՈՒՊՈԼԻՍ)

Եյս վերնագրով՝ Կ. Պօլսոյ ժամանակ անուն պատուական հանդիսին մէջ երկար յօդուած մի կը կարդաւ, որուն համառօտութիւնը արժան կը համարեմք հաղորդել մեր ընթերցողաց, որպէսզի յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ Սահմանադրութեան ինչ վիճակի մէջ գտնուելը աղէկ հասկընան :

Ժամանակը զօրաւոր փաստերով հերքեր է նոր եսացեալութեան առաջարկութիւնը, որ է

«Նրեք անձէ բաղկացեալ քահանաժողով մը

զՀայն 'ի սոսի սպասակին լոկոյ :

Յայս յիշուած ողջոյն ոտխիւն խեղցեղեալ Յակոբայ առ զայրոյթ և չարճեալ դողցաւ 'ի շիհրական դրութեանէ իւրուն հարեալ ուժեղատիկ զմիջոց հսկային և վերացուցեալ և պտուակեալ զնա ընդ օդս, ձայն արկանէ, «Տէր Յիսուս Քրիստոս», և զդեռնէ նա անդէն ամենայն թախով : Հնչեալ երկիր ընդ բեռամբ Տիտանայոյն, որ կայր միայր ուղարկալ արեւնազաղալ պարզեալ յորայոյս : Զառանցեալ Յակոբայ առ ցառան ամբարնայ զնա դարձեալ, այլ յարբաւ արքային որ սրտաթունգ հրճուէր համայն և զարհուրէր 'ի տեսլ արեւնախանձ յաղթանակին, զդատաւոյց զՅակոբ, մի յանցանիւ անկեղծ վիրալին, և բառեալ ևս անտի գնակայն եղեկի, որ սուղ մի յառաջ ահարկանէր ամենեցուն :

Դահ սուլթան Հօսէն արծեալ պատուաբար 'ի դժգոյն ճիւղէ անտի, զայս և եթ շնորհաց Յակոբայ 'ի մրցանակ, զի զարծոյց զնա 'ի դէն Մահմէտի և զչքեալ ոմն 'ի զրանիկ նաժըաց զղխոյն իւրոյ սիրելի հոռոմ 'ի կնուլթիւն, վերակոչեալ զնա Պահլավան Րահիմ, որ առ Հայս Պահլավան Յակոբ ձայնէր, այն է ըմբիշ Յակոբ : Սակայն թեղադրեալ նորա 'ի նպատակ աստի մարդամարտաց սու Հայս, և յայնմեան նուազեցին առ ժամանակ մի զրկանք և հարստահարութիւնը նոցա :

Ստուր ըմբիշ Յակոբ զին իւր և զայ 'ի Զուլաւ . այլ տակաւին պաշտէ 'ի ծածուկ զԲիստոնեթեան կրօն և սահմանէ սենեկիկ 'ի տան իւրում յաղթանոց իւր, զոր կոչէ ժամատուն, որ ամենը զաղթալ իւր առանձինն զանխու 'ի Պարսից : Այս ժամատուն ընդին ցարդ իսկ տանի զնոյն անուն, որով պատուաւորի 'ի բնակչաց տանն

կաղմել, իւրաքանչիւրին երկերկու հազար զուրուշ ամսական յատկացնել : Եյս յանձնաժողովը ամէն օր պատրիարքարան դտնուի և Ս. Պատրիարքին նախագահութեամբը՝ եկած խնդիրները և գործերը քննէ, պարզէ, և ժողովոյն ներկայացնելու համար պատրաստէ իւր տեղեկագիրը . իսկ ստիպողական պարագաներու մէջ ինք գործադրէ արժանը, պատասխանատու մնալով ետքը ժողովոյն :

«Գործադրութեան չափ իրաւասութեան տէր եղող քահանաժողով մը տեղ, որ ամսական ազգային սնտուկին վրայ 6 հազար զուրուշի չափ պիտի ծանրանայ, աղէկ չըլլար արդեօք որ նոյն ինքն Ս. Պատրիարքը անօրինէ ու կարգադրէ և ստիպողական պարագաներու մէջ գործադրէ, պատասխանատու մնալով ժողովոյն :

«Ինչ հակասահմանադրական առաջարկութիւն Սահմանադրութիւնը Ս. Պատրիարքին տուած արտօնութիւնները՝ Լզդին 2000 զուրուշին կարօտ, կամ 2000 զուրուշով բաւականաւ չափ վիճակ ունեցող երեք անձերու հիմա կուղեն տալ :

«Լօիկա թէպէտե զիտենք որ անկարելի բան է թէպէտե զիտենք որ բացէ 'ի բայց Սահմանադրութեան ողջոյն և գրոյն հակառակ է, բայց որովհետեւ խնդիրը մինչև Քաղաքական ժողովոյ առեանը հանելու չափ համարձակութիւն տեսնուեցաւ, մենք ալ մեղի պարտք կը ճանչնանք Սահմանադրութեան վրա տանդաւոր, ազգային սնտուկին մնասակար և բոլորովին անպիտան առաջարկութիւն մը մերժելու :

«Լմականաւ քահանաժողովին առաջարկութիւնը 'ի հիմանց կը տապալի, եթէ անոր գործերը և կառուրութեան չափը կշռենք : Եյս օրուան առաջարկուած քահանաժողովը ուրիշ պաշտօն չպիտի ունենայ, բայց եթէ եկած խնդրագրերը քննել, ստուգել և տեղեկագիր պատրաստել և քիչ մ'ալ աւելի յասալ երթալով, 'ի ստիպել հարկին գործադրութիւն մ'ընել :

«Երբ քննենք որ Լզդին պիտոյքը, կամ ազգային Սահմանադրութեան համաձայն չըլլալութեան բոլոր գործերը միայն եկած խնդրագրերուն մէջ կը պարուհանակին, թէ անոնցմէ թերեւ շատ կարեւոր ուրիշ պիտոյքներ ալ կան, որոց գործադրութիւնը Խորհուրդներու և Հոգաբարձութեանց յանձնուած է : Երբեք այս եռապետական յանձնաժողովը կարող պիտի ըլլայ կամ պաշտօն պիտի ունենայ Խորհրդոյ և Հոգաբարձութեանց գործերն ալ տնօրինելու :

«Երբ առաջարկութեան նայելով եկած խնդրագրերը, մասնաւորաբար դաւառներէ եկած խնդիրները քննելու, ստուգելու և տնօրինելու համար կուզուի մշտնջենաւոր քահանաժողով մը :

«Հոս խնդիրը կը պարզուի . բայց արդեօք ազգային Վարչութեան ընթացքին վրայ դժգոհութիւնը

պիտի լի Գօզեր թաղին անդ 'ի Զուլաւ : Բայց կին նուաւ ստիպա մի յետոյ մեռանէր :

Յամին 1722 իշխան Աղաւանից Դահ Էլիքի, որոյ Մահմուտ էր բնիկ անուն, արշաւէ բանակաւ խրով 'ի Պարսս և զՍպահան պաշարէ : Իսկ Դահ սուլթան Հօսէն խոյս տայ 'ի նմանէ և պատասխարի 'ի Զարաբադ, բաւորաւ մընի բացաղոյն 'ի Զուլայ : Այս Զարաբադ քաղաք կառուցաւ 'ի Դահ սուլթան Հօսէն արքայէ, ոչինչ հետի յՍպահանայ, և 'ի Հաղապա պարսպայ նորա արկեալ պապիւց մանրուած, Հայոց հարկէր կոխել և շողել զայն և կոխել 'ի կառույց անդ, զոր օրինակ տաժանէր Խարայէ 'ի կառաւորը և յաղիւսակ Եգիպտոսոյց : Այլ քարոյ արքունի աղբ առնէր ազատութիւն 'ի վատասկոյ աստի որում և դառնայց 'ի կրօն Մահմէտի : Սովին տանջանք կատարէր ծերունի վարդապետ ոմն միարան վանոյն Զուլայ : Այս քաղաք տապալեցաւ յետոյ յԱղաւանից և աւերակ նորա տղամ կայ պատասխարան աւազակաց :

Դահ սուլթան Հօսէն կացեալ յամրի, հրամայէ Հայոց տալ ըմբիշն անել իւր զաղտուղոյ զիշխրադնայ հոյ և Զուր 'ի Զուլայ . քանզի Աղաւանից կալեալ էր զանցս պարեմի նոցա ամենայն ուսուր : Ըմբիշ մեր զիշխրախառն երթեկեալ ընդ աղմկ Աղաւանից, բարձեալ տանէր աւուր աւուր անխուով համար պարենի 'ի իւր թիւն բաւականի արքունեաց :

Զգացեալ Աղաւանի ուրումն զեկուցանէ իշխանի իւրում եթէ Հայք նաւարակին զԴահ սուլթան Հօսէն 'ի ձեռն ըմբիշ Յակոբայ տրուք, ընդ որ դժգոհեալ իշխանին հրապարակաւ առնէ առաջնորդին Հայոց մատուցանել 'ի

միայն այս պարագային համար է, թէ ուրիշ ամեն պարագայում նկատմամբ :

«Բայց ո՞վ կրնայ ըսել որ ազգային վարչութիւնը այսօր իր ամեն պարագայում անխնայ կատարելով իր պարտքը է բայց ի դաւանական գործոց անօրէնութիւնն : Եւրեմի պարագայ տեղը կադրակներն անօրէնութիւնը չենաւոր : Զանաձեւակողով մը ամեն դժուարութիւն կը բաժնայ և ազգային գործոց տնօրէնութիւնը կուգուէ : Եթէ պիտոյից նայինք, ոչ թէ մէկ՝ այլ 5-6 ֆանաձեւակողովներուն պէտք ունինք, ամեն մէկը որ հրոյց և հողաբարձութեանց պաշտօնին համար : Ազգային անուկիւն դատարկութիւնը պիտոյից անձինք կրնան մակարեւել ասոր հետեւութիւնը :

«Եւրեմի տեղը կողմը աւելի բացայայտենք. առաջարկուած ֆանաձեւակողովը Վաղ. Ժողովոյ բոլոր իրաւասութիւնն ալ ունենայ, և տակաւին անկէ ալ աւելին, դարձեալ Վաղ. Ժողովին գործածէն աւելի բան մը չկրնար գործել : Այս այս կէտը բոլորովին կը ջրէ և կը մնայ այս ձանձրացուցիչ առաջարկութիւնը :

«Ինչու. — Եթէ պէտք քանի մը անհատութեան համար ամեն բան բացայայտ չկրնանք խօսել, սակայն մեր արդոյ ընթերցողներուն հասկնալու չափ կ'ըսենք, ինչ պիտի ընէ ֆանաձեւակողովը. խնդրաւոր մը կարգաց, քննեց, ստուգեց և արժան դատեց որ թաքրիւր մը գրուի, ըստ որում դաւանական գործոց շատ և գրեթէ ամէնքը թաքրիւր պէտք ունին : Ինչպէս թաքրիւր : ֆանաձեւակողովը ուրիշ խնդիր մ'ալ քննեց, և թաքրիւր մ'ալ գրեց : Ինչպէս արդեօք թէ թաքրիւրները ինչ արդիւնք կունենան : Իսկ թէ դաւանի մը կամ քաղաքի մը կամ գիւղի մը մէջ հարստահարութիւն մ'եղած կայ. ասիկա թաքրիւրով մը ներկայացաւ : Բ. Գրան : Բ. Գրանը ինք վրէժխնդիր է ասանկ հարստահարութեան մը. բայց գործը ինչպէս որ քննեց Պատրիարքարանի ֆանաձեւակողովը. իրաւունք չունի որ ինք ալ քննէ իրանայ, ուստի կը գործ հարստահարութիւնն եղած տեղի նախագահութիւնը Վրէժիւրին, ան ալ Վայմարալիւն, աս ալ Վրէժիւրին, որ քննէ և տեղեկագիրը խօսէ, ասորին Պատրիարքարանն ալ պատասխան մը կուտայ, թէ գրեւեղաւ տեղը որ քննուի և ստոյգը տեղեկացնեն : Վրէժիւն քննութեանց վերջը ի հարկէ բաւական ժամանակ պիտի անցնի. աս դին արտենդ լրագրողները վարչութիւնը և Պատրիարքը կը յանդիմանեն տղիտութեամբ. չեն դիտար որ մինչև քննութեանց վախճանը սպասելու պարտաւոր են. յետոյ երբ ստուգուի, անատեն բարեխնամ կատարութիւնը անաչառապէս պիտի պատժէ. իսկ եթէ ուրիշ պարագաներ մէջ մտնեն,

ձեռք իր գրութիւն ժպրէ չեւ ասորն շարժու հասարակեալ. վասն զի խնդրի խորհուրդը զիս զարեացապարտն ձեռնադրութեան իւրոյ թնամուրն : Իսկ ընդ ապախտ ինչեւ անդարձ դատարկութիւն, սպառնայ սրոյ ճարակ տալ. քաղաքացի Չուրա :

Յայտ դոյժ ալ յայլմէ լեալ առաջնորդին և ժողովրդեան նորա, եկալու առնեն զգրութիւն Գալոր և իրազեկ արալեալ զսպառնալիս Ս. Չուրան, հարցանեն նմա եթէ ընդ որ ընտրիցէ ի կրկին չարեաց անտի :

Գալոր հաւանեալ ի զիցաղանկան մեծ անխնայութենէ խօսի և ասէ. «Հայր, համազգիք իմ, տեսէք զիս առ սէր ողբիս կամայարար շահատակեալ ընդդէմ վայրագ վիրադին, յորմէ հայր ոստայց խեղդեցաւ և բազում իսկ այնուքիկ եղին որ անկան յարեւ : Իսկ իմ կանգնեալ յաղթանակ, ոչինչ վառաց անցաւ որի երեսս ոչ առնեմ, այլ մահաւանդ ընկնիմ ընդ Պարսիկ անուանակոչութեամբ, որ լուր խորհրդով ժոյժ կալայ առ սէր ձերոյ օգտի և որ ծանրակիրն եղեւ ինձ քանդիրուն հակային, զոր հարկ : Արդ՝ մի համարիք զիս վատ, ո՞վ Հայր. առանց վարանելոյ փոխանակեմ զանձն մտաղիւր ի վերայ ձեր, քերէլ յինչն զիկն Պարսիկ անուան զոր տարոյց առ երեսս» :

Գալոր յայնմ հետէ պարսպէր զաւուրս երկս յորթիւ և և յապաշխարութիւն մեկուսի ի մարդկանէ, և յառաջ տու նախկին շարժութեան հաղորդեալ կենարար խորհրդոյ արդոյ պատարագին ի վասն անդը Ամենափրկիչ արթոյն, ապա երթայ անխնայ ընդ առաջնորդին և ընդ բոլոր ժողովրդեան Հայոց ի սպանդ : Պատահեն նորա Շահ իշխէր զճանապարհայն ի միմի կամրջին, որ կայ ընդ Չուրա և ընդ Սպասան, զի զայս սպառնալէն ընկալու

անատեն դարձեալ Պատրիարքարանին կը ծանուցուի որ ատեն հարկ պիտի ըլլայ վերաքննութիւնը :

«Շիշդ ասանկ է հիմա. և ինչ որ Վաղ. Ժողովը կ'ընէ. ֆանաձեւակողովը անկէ փոքրիկ բան մ'ալ աւելի չկրնար ընել : Մեր ըսածները կ'ըստուգէ ազգային դիւանատան թղթակցութեան դրասենեակը. ուր արձանագրութիւնները կ'ենգանի վկայ են : Բարեխնամ կառավարութեան շնորհաց կը կարօտին ազգային թաքրիւրները աւելորդ խօսք պէտք չէ : Վուրէ 10 ֆանաձեւակողով կազմէ. և օրը 20 թաքրիւր խրիէ. ամեն գործ իր ժամանակին կրնայ տնօրինուիլ :

«Ուրեմն ետպետական ֆանաձեւակողով մը բնաւ պէտք չկայ. և ոչ ալ ասանկ անպիտան ժողովակի մը համար 6000 զուրուշ ամսական ծախուց պէտք կը մնայ : Ազգին հիւանդանոցին, Պատրիարքարանին ծախքը ճարելու և ազգային պարտքը տալու հողը թող տարուի. հացագործ Պ. Մարտիրոսը հաց չկտար եթէ ֆանաձեւակողով կազմենք. այլ եթէ առնէ լիւր վճարենք : Փառած դանձապետութեան խնդիրն ալ դեռ չկ'ընթացաւ. անոր համար որ այս չափ կ'ողմնակցութիւններ և յուզմունքներ ելան. (ո՞ր գիտէ ինչ արժանաւոր յաջորդներ անոր համար պատրաստուած էին, . . .) հայաւ երբ ամսական ֆանաձեւակողով մ'ալ հաստատուելու ըլլայ, ալ մի պիտի կարող ըլլայ առջևն առնուլ այդ պաշտօնին ցանկացողաց դարաններուն, հնարքներուն. և առնոյ պատճառաւ ծագելիք խռովութեանց, յուզմանց և կողմնակցութեանց» :

Վաղաքիս մէջ հաստատեալ մօսիւ Լ. Կրիքս նմանարոյժ տօթօրին՝ քոլէնային վրայօք հրատարակած դաղըներէն փոքրիկ տետրակը մեր աչաց առջև ունենմը, որուն մէջ յիշեալ բժիշկը, զանազան վկայութիւններ յառաջ բերելով, կուգէ հաստատել թէ քոլէնայէն բառուօղ հիւանդները նմանաբոլորութեան (օմփօթի) կանոնաց համեմատ խնամուելով՝ ըստ մեծի մասին կը բժշկուին : Բաց յայտմանէ յիշեալ նմանաբոյժ բժիշկը հետեւեալ պահապանողական զուրուշութիւնները կը հրատարակէ, զորս ի գործ դնելու է քոլէնայի ժամանակ :

«Մարտիրոսը ամենահարկաւոր է. ուստի իւրաքանչիւր որ մեծ հոգ տանելու է իր անձին և իւր բնակութեան մարտիրոսները վերայ և յատկապէս ուշադրութիւն մատուցանելու է որ կարելի եղածին չափ մարտիրօք եղած տեղ ընակի :

«Միւսոյն սենեկին մէջ շատ անձինք քննադու չէն և հոգ տանելու է օրը քանի մը անգամ սենեկայ սպառնալիքները բանալու, որպէսզի անոնց մէջ եղած գէշ

արտաշնչութիւնները դուրս ելլան և օդը նորոգուի :

«Հարկ է զգուշանալ օդոյն յանկարծական փոփոխութենէն, այսինքն տաքէն ցուրտի անցնելէն, մանաւանդ գիշեր ժամանակ : Երբեք չկրնար միշտ տաք պահելու է. և ըստ դանազան եղանակաց այնպիսի զգեստ հագնելու է, որ այս նպատակը ձեռք բերէ : Բայց յայտնաւէ հեռու կենալու է ամեն տեսակ չափազանցութենէ, թէ՛ կերակուրի և թէ՛ աշխատանայ նկատմամբ. նմանապէս գիշերը շատ նստելու չէ և չափաւորութիւն պահելու է ի վայելք գլուխը թեւեղ :

«Աւելի աղէկ է բաց տեղանքը պտրտել քան թէ գոյ տնելու մէջ պահուած մնալ կամ բազմամարդ թաղիւրը բնակիլ. վասնզի նեղ տեղ մի ժողովուած ապականեալ օդը միշտ աւելի վտանգաւոր է քան թէ երբոր մթնոլորտին մէջ տարածուած է :

«Չափազանց հոգաւորութիւնը և թուլամորթութիւնը օգտակար չէ. ինչու որ՝ կը նախապատրաստէ զանձն, առանց ընդ վրան լինան, ընդունելու՝ արտաքին տպաւորութիւնները. այնինչ չափաւոր աշխատանք մի և քաղցր գործ ունելութիւն մի մարդոյս միտքը զբաղեցնելով, կը հեռացնէ զվախը և զվտանգը :

«Անոնցմէ ի վատ, թէպէտեւ իւրաքանչիւր պէտք չէ որ մեծ փոփոխութիւն մի ընէ իւր սովորական կերպը, երբոր համեմատն է սուղապահութեան կանոնաց, այսու ամենայնիւ հարկ է ցուրտէ զգուշանալ առ մին կերպիւ, և հեռու կենալ չափազանց զովացուցիչ ուտելիքներէ, սրպիսի են սեխը, վարունգը, թթու պտուղները, քաղախը, մանաւանդ լիմոնի ջուրը, դառն ու համեմային (արօմատիկ) խոտերը, հին և զորաւոր պանիրները, սառուցեալ բնականները (տոնտրմա) :

«Շարքարախն ջուրը՝ քիչ մը ուտել կամ քոնեալ քով համեմալ, օգտակար է : Անոնք որ կրնան խաչկէ չլսուի, շատ աղէկ կընեն. բայց եթէ չեն կրնար բոլորովին թող տալ զայն, աշխատելու է սովորականէն քիչ խմել : Թէյ (չայ) խմելու և ծուխ քաղելու սովորութիւնը կրնայ անփնաւ ըլլալ, մանաւանդ անոնց համար որ ի վաղուց անտի սովորած են, և մէկէնմէկ թող տալով՝ կրնայ մարմնոյն գործարանը վնաս մի կըրնել. բայց հարկ է քիչ մը չափաւորել այս սովորութիւնը :

«Ամեն տեղի, հարկաւոր է հեռանալ բարոյական սաստիկ տպաւորութիւններէ, սրտի խռովութիւններէ, թուլութիւնը խաղալու զօրաւոր կիրքէ, և բարկութենէ : Այլ որչափ որ կարելի է, վախ բերելու չէ միտքը, և անձկութիւնները, մոմտութիւն մէկ կողմ՝ ձգելով՝ ուրախ և զուարթ ըլլալու է միշտ» :

Այս խորանները տալէ ետեւ, տօթօր Ս. Կրիքսն կատարեցին զհասարակութիւնը թէ քոլէնայէն բոլորն ուսող մի եթէ ժամանակ չանցուցած նմանաբոլորութեան սահմանած դեղերը առնէ, չուտով կը բժշկուի :

Աղանդիկ սրակոխ առնել զՉուրա :

Չուրա առնուն կողմնորէ երկարանչիւր, և յոխորտ թշնամին որոտայ ի վրէժ : Իսկ Գալոր թէթեւ ընթացեալ յարմարեալ անտի ի դուռն իջանէ առաջի Շահ իշխէր : Փայ, որ կայրն ի նուս նօսեղի և ասէ. «Աւաղիկ ըմբիշն Հայ» : Ի հրաման Աղանդին խորհուրդի նա անդէն. և ապա դառնայ թշնամին ի քաղաք անդը. և Հայոց առեալ զարեւաթափաւ մարմին նախատակին մտանեն ի Չուրա ողբական հանգիսիւ և անխորհիւ զայն մեծարանոր :

Այս ականաւոր ըմբիշ ծնու և սնու ի Չուրա ի դաւանութեան կրօնի մերոյ, և թէպէտ առ հարկի կեցցաւ ընդ արքունի հրամանաւ կոչել առ ժամանակ մի խալաւ, բայց տես ինձ թէ՛ սրպիսի ազգասիրութեամբ քառեաց զայն, պատարագեալ զանձն ի փրկութիւն Հայոց որ ի Չուրա, ուր առաքինութիւն նորա յիշատակեցի յաւիտ :

ՆԿԱՏՈՒՄՆ Ի ՊԱՏՄԱՆԵ

Եկեցողք արդ ընթեռնու և գայտ տխուր տեսութիւն յետին ժամանակաց մերոյ, յոր եղևն բազում անգամ ապիրատ սինիքորք ի Չուրա, որը ի լրումն շարափտ և անզգամ ինչ նպատակի, և կամ առ անխորհուրտեալ յիւրեան տանելոյ դժուարագութիւն ընչից ողբոյն ազգատոհմին, փոխեցան ի Մահմետականութիւն, անուանաւոր ջրիգ օլ էսլամ, այս է նորընծայ : Ասան այս նորընծայ յից սահմանեալն օրէնք ի դեմակտայ և ի դատաւորաց Պարսից, զի եթէ Հայ որ մեռանիցի, և որդւոյ ուրուք նորա փոխեալ իցէ ի Մահմետականութիւն, անժառանգին ամենայն ազգականը նորա, թէպէտեւ իցէ հայրն

բաղնիքի, և ամենայն զոյք նորա հասանն նորընծայ և եթ Մահմետականին : Սովին օրինօք կալեալ սորա զնախաճանութիւն դուրս մերձաւորագոյն և միակ ժառանգայլորուն ընտանեաց՝ հանապազողդէ զօրաբաղել և կողպուել զարիւնակիցս իւր և զոր և մարթացի ցուցանել իւր ընտանի, թէպէտ սուտ վկայիւք, թէպէտ խաբանօք, թէպէտ բազում ազգաց անցեալ ի տոհմաթիւս իրեանց, սակոյն յայնժամ ամենայն ինչք ընտանայն, յետ մահուն, անկ են իւր միայն :

Եւրեկ այլոյն հիւրի և որոց նորա Հայ Մահմետական յորժամ Հայ էր, էին նորա երկու կամ երեք միայն ընտանիք. իսկ յորժամ փոխեցաւ ի Պարսիկ, յայնժամ Չուրա ողջոյն ընտանի և արեւմտակից է նորա : Այս ակտ անպարկիւտ և անթափաքտ կայ ի Պարսս և խուժան աղետից անէ համազղեաց մերոյ, որը բազում անգամ՝ անգամ՝ ճողովարկ ի թշուառութենէ աստի ընտրեն զթշուառութիւն տարազեմ թախառական դնալոյ ի տանէ իւրեանց :

Չայ տարազեմ օրինաց հաւատարմիս նախամանուրութեան բազում անգամ իրադէտ արարին Հայը զնախկին հոյրապիտս մեր, այլ տակաւին ոչ եղև դարման փրկուութեան. այլ հնար իսկ է փրկութեան եթէ առցի առ այն մտաղիր չալի՞ ի վեհապետէն. քանզի հարկ է նկատել զի քաղաքային օրէնք կամ յաւիտ սկզբունք արքայական անտենի Պարսից, որը միտեալ են միշտ ի պաշտպանութիւն իրաւանց առ հասարակ հպատակաց աշխարհին, հակառակ են ամենայն բուռն միջամտել լինելոյ դեմակտաց, և կամիցին արդեօք ունեւ իւրեանց զօրաւոր պատճառս հրատապաց օգտի յրնկնել զայն :

ԿՈՍՏԱՆՆՈՒՊՈԼԻՍ, 7 ՅՈՒՆԻՍ

Քայլերը Մէհմէտ փաշան և Մէհմէտ Բիշտի փաշան՝ որոնք ի ժամանակին մեծ եպարքոսութեան պաշտօնը վարած են, կայսերական հրովարտական նախարարաց խորհրդոյն անդամ կարգեցան առանց սեպհական պաշտօն մի ունենալու :

— Օգոստոսի 10-ին թուականը բարեհաճեցաւ 30.000 զուրուշ ամսական թոշակ սահմանելու եկամտից նախորդ տետու հասկող փաշային : Այլ և Մէհմէտ Բիշտի փաշային նախկին 30.000 զուրուշ ամսական թոշակը, որ 15.000 ի իշած էր, կայսերական հրամանաւ դարձեալ 30.000 զուրուշ եղաւ :

— Տէրութեան գլխաւոր նախարարները անցեալ տարին Պէյլէքայէի կայսերական պալատը ընդունուեցան : որպէսզի պատիւ ունենան իրենց ամենախոնարհ խնդակցութիւնը յայտնելու օգոստոսի 10-ին Գրեհանկալին, անոր անողջութեան վերահաստատուելուն բարեպաշտէ հաւթիւր :

Յիշեալ գլխաւոր նախարարաց կարգը կը տեսնուէին նախորդ մեծ ծովապետ Մէհմէտ Ալի փաշան, նախորդ մեծ եպարքոս Քայլերը Մէհմէտ փաշան և նախորդ մեծ զօրապետ Ռիզա փաշան :

— Փարսիկ նախորդ օսմանեան դեսպան Մէհմէտ Քէմէլ փաշան անցեալ շաբթու Քիւսթէնճէի ճանապարհէ հասաւ ի մայրաքաղաք :

— Օսման փաշա զօրապետը, որ Տարի շուրջին նախագահ ու Քիւսթէն փաշային եղբայրն էր, անցեալ ամսոյ 25-ին Ալեքսանդրիայէն դառնալէն անմիջապէս ետքը վախճանեցաւ իւր վաղեմի հիւանդութեամբ : Յայտնի է որ հանգուցեալը Բ. Գրան կողմանէ Լեզիպոս յուզարիւում էր Շուէդի ջեւանդքին խնդրոյն վերաբերեալ յատուկ պաշտօնիւ :

— Գեղարքար քոլէոն 8-10 օրէ ի վէր եւրեան ելաւ մայրաքաղաքիս և անոր արուարձանաց մէջ : Ամսոյ 2-ին 22 դէպք պատահեցան և երկու օր յառաջ բռնուողներէն 10 հոգի մեռան : Յուլիսի 3-ին 30 հոգի մեռան քանի մը օր յառաջ քոլէոնէն հիւանդացողներէն : Նոյն օրը 30 նոր դէպք տեղի ունեցան : Յուլիսի 5-ին 36 հոգի մեռան և 32 նոր դէպք պատահեցան :

Այս ամէն մանրամասն տեղեկութիւնները Գուրիէ տ'Օրիանին մէջ հրատարակուած են, որ կը յաւելու թէ չափազանց վախ ունենալու չէ : Ինչու որ եթէ քոլէոնէն բռնուողը շուտով դարմանուելու ըլլայ, անպատճառ կը բժշկուի : մանաւանդ որ յանկարծապէս մահուամբ մեռնողներ շատ քիչ են :

Բարեխնամ կառավարութիւնը ամէն հնարաւոր զգուշութիւնները և հարկաւոր կարգադրութիւնները, առանց ժամանակ անցնելու ի գործ դրաւ, որպէսզի այս սոսկալի ախտին առաջը առնուի, որչափ որ կարելի է :

— Ընցեալ շաբթու աղբային պատրիարքարանը ի ներկայութեան սրբազան Պատրիարքին և կրօնական սուրբ Ժողովոյն, հանգուցեալ վսեմաշուք Տատեան Պողոս Պէյի դստեր աղնուափայլ Մաղդալենէ օրիորդին հարսնախօսութեան արարողութիւնը կատարուեցաւ պայծառափայլ Նիկիոյոս Վէպուլթօ իշխանին հետ, որ կովկասե փոխարքայ քարձապաշա Միխայէլ Մեծ-Գլխին անձնական ծառայութեանը մէջ կը գտնուի :

Վէպուլթօ իշխանը ամսոյ 3-ին Ռիւստու ճանապարհէ մեկնեցաւ Բէգեղդադի երթալու :

ՔԱՆԱԹԱՆ ԵՒ ԻՐԻՔ

Զմիւռնիս, 10 Յուլիս :

Մեր վերջի թիւէն ի վեր, այսինքն անցեալ ամսոյ 26-ին, քոլէոն քիչ մը շարունակ քաղաքիս մէջ և մահաբեր դէպքեր տեղի ունեցան ժողովրդեան տարին դատուն մէջ և մանաւանդ Հրէից թաղը, որ կեղբնապէս կերելի այս սոսկալի ախտին զօրութիւնը :

Հասարակութեան վախը չափազանց ըլլալով պատահած դէպքերը տասնապատկեցան : ուստի իւրիւր ընտանիքները, ամեն աղբէ, խուռն բաղնիքները չընկալաւ զգուշութեամբ, որպէսզի չհեռուոր տեղ ունենալու : Կը կարծուի թէ 23—30 հազար հոգի շափ մեկնեցան : հեռաւոր բաղնիքներ թաղերը բոլորովն սարսուռեցան : նմանապէս Հրէից թաղէն շատ մարդիկ հեռացան :

Տարակոյս չկայ, թէ այս ընդհանուր փոխաւոր փրկուելու հետեւութիւնէ մի պիտի ունենայ : այսինքն այս սոսկալի ախտին զօրութիւնը մեծապէս պիտի տկարացնէ : քանզի յայտնի է որ բազմամարդութիւնը, այսինքն թաղի մը բնակչաց շատութիւնը քոլէոնին զօրանալուն կը նպաստէ և ընդհակառակն ընտելացնուողութիւնը՝ անոր յառաջադիմութիւնը կարգիլ :

Քրիստոնեայ ազգաց՝ այսինքն Հայոց, Յունաց և Ֆրանկաց եկեղեցեաց մէջ անցեալ շաբթու քանի մը օր շարունակ ջերմեանը մաղթանք և աղօթներ եղան առ Աստուած ի փարատումն այս սոսկալի ախտին : Յունաց եկեղեցականները մեծահանգէս թափօրներ ևս ըլլին, քաղաքիս գլխաւոր փողոցներէն անցնելով :

Տեղական կառավարութիւնը, կարելի եղածին չափ, մարդասիրական ոգով հոգ տարաւ ամէն հարկաւոր զգուշութիւնները ի գործ դնելու ի նպաստ հասարակաց առողջութեան : Սաստիկ պատուէրներով արգելուեցաւ վնասակար պաշտօն և վնասակար բանձարիւնաց փառաւոր, նմանապէս սառուցեալ օշարակ (սօն տուրմա) շինելը արգելուեցաւ : Գարձեալ հրաման տրուեցաւ որ ամէն փողոցները աւելին, աղբիւրը և տիւղերը վերցուին ու մաքրութիւնը ամեն տեղ հաստատուն պահուի :

Անցեալ ամսոյ 26-ին մինչև Յուլիս 2, այսինքն 7 օրու մէջ 46 հոգի մեռան քոլէոնէն : օրացմէ 30-ը հիւսիս, 11-ը Յուլիս, 3-ը Տաճիկ և 2-ը Ֆրանկ էին : Իսկ այս շաբթու, այսինքն Յուլիսի 3-ին մինչև երէկ քոլէոն մեռնողներուն թիւը ընդ առնելը 172, այսինքն :

Յուլիս :	Տաճիկ,	Յուլիս,	Հայ,	Ֆրանկ,	Հրէայ :
3	2	2	4	0	49
4	1	4	2	0	43
5	2	2	4	1	40
6	0	6	0	4	21
7	4	3	0	4	28
8	5	3	4	0	46
9	0	4	0	4	23

Քաղաքիս տոտուորը՝ ըստ մեծի մասին դաւաբան է քոլէոնին պատճառաւ : Խոնարժարներուն շատ լի վիճակը դառնաւ և և խոնարժներն իսկ մը գոց է կամ օրը քանի մը ժամ միայն կը բացան : հետեւորդ ամիսներն ստակ չեն վճարել իրենց պարտաւորանքը : Իրաց այս վիճակը անշուշտ ցաւալի է, և տար-Աստուած որ շուտով յաջող փոփոխութիւն մի ըլլար :

Ըստ հրաւիրանաց մեր ընդհանուր կառավարիչ վսեմապաշա Քալիտ փաշային, երբեք թիւ օրը տեղական կառավարութեան պալատը ի ժողով դռնաբացան մեծ արդիւն հիւստոտները, քաղաքիս սոսկութեան գլխաւոր սրտառնաւորները և զանազան հիւանդանոցաց բժիշկները, որպէս զի խորհրդակցելով հարկաւոր եղած կարողութիւնները ի գործ դնեն քոլէոնին առաջը առնելու և հիւանդ ազգաստաց օգնելու համար :

Այս ժողովոյն մէջ յանձնաժողով մի կազմեցաւ, որ շարունակելու անդամ պիտի դառնար և ըստ պահանջման պարագայի ամեն օգտակար անձնութիւնները ի գործ պիտի դնէ : Այլ և վերջիցեալ ժողովը որոշեց, որ պիտի դիտարկուին անտեղի մի հաստատութիւն, որ հասարակաց կառավարութեան տնտեսութիւնը, քոլէոնէն բռնուած ազգաստներուն խնամք տանելու ծառայէ : Այս մարդավարական գործոյն հասար ևս յանձնաժողով մի կազմեցաւ :

Հինգշաբթի օրը վսեմապաշա Քալիտ փաշան, ընկերութեամբ Պաշայի ընդհանուր հիւստոտ մօտի Պէնգլիւլօ կոմսին, և մօտի Պօրճի ու մօտի Քալիէ բժիշկաց, Հրէից զանազան թաղերը աչքէ անցնելու գնաց : Նորին վսեմութիւնը, ինչպէս նաև մօտի տը Պէնգլիւլօ կոմսը մեծապէս միտնարեցին խելճ Հրէայ հիւանդները, թէ զրամական օգնութիւններով և թէ՛ օգտակար անձնութիւններով :

— Բոլոր Ողբմունքեան կոչումն անձնաները կոչեցը իրենց անտանը արժանի ընթացք մի ունենալով, մարդասիրութեամբ կը խնամեն քոլէոնէն բռնուող ազգաստ Հրէաները : և առաւօտ ու երեկոյ անպակաս անոնց քով կը դառնան, ճրիւղաւոր հողաւոր ամսոյ հարկաւոր պիտոյրը :

Վսեմապաշա Քալիտ փաշային և համարակալ մեծաշուք Էլիսայէ Բիշտիին խնամքը, Զմիւռնիոյ մեծ ձմերուկները մէջ օգնութեան դեղատուն մի հաստատեցաւ, որ զիշը և ցերեկ ցայ պիտի ըլլայ և հարկաւոր դեղերը ճրիւղաւոր պիտի մատակարարէ խնդրոցոյն :

Այս օգնութեան դեղատուն տեսութիւնը Մէհմէտ փաշային յանձնեցաւ : որ Զմիւռնիոյ Օսմանեան զինուորական և քաղաքական հիւանդանոցաց բժիշկն է :

— Դատարի անուն օսմանեան եռայորի շոգնուր :

որուն հրամանատարը Մէհմէտ Պէյն է, և ժամանակէ մը ի վեր մեր նաւահանգիստը կը գտնուէր, տակաւին բարձրագոյն հրամանաւ մեկնեցաւ 11 Պօլիս երթալու : քայց Միխայէլ կղզին իւր քառանկիւնան ընկալաւ ժամանակը, 11 Պօլիսէն հեռագրութեամբ նոր հրաման ընկալաւ, որուն համեմատ վերադարձաւ ի նաւահանգիստ մեր : ուր պիտի մնայ :

— Իւրիւրէն մինչև Պատարա երթալու Էրիպիտոյին ամսոյ Տին հինգշաբթի օրը բացուեցաւ և մինչև Պատարա ու Մէնիսին երթալու թիւը միտաւ հետեւեալ գլխերով :

Իւրիւրէն մինչև Պատարա տաւջին կարգ 7 զուրուշ : 2-րդ կարգ 3 զուրուշ, 3-րդ կարգ 5 զուրուշ :

Իւրիւրէն մինչև Մէնիսին, տաւջին կարգ 28 զուրուշ, 2-րդ կարգ 20 զուրուշ, 3-րդ կարգ 12 զուրուշ :

Երեք տարեկանէն վար եղող աղայքը ճիւղ պիտի լսուէր : Իսկ Յին մինչև 12 տարեկան աղայքը 15-ամար կէս գին պիտի վճարուէ :

— Աղբաւորիցիայի յուլիսի 6 ամսով տուհասած լուրերը շատ յաջող են քոլէոնին տկարանալուն նկատմամբ : Ինչու որ մեռնողներուն թիւը օրը 15—20 ի թիւէ : այն ինչ տաննէնից օր յառաջ 200—250 հոգի կը մեռնէին օրը : Պաշէի մէջ ևս այս սոսկալի ախտին զօրութիւնը շատ տկարացեր է և մեռնողներուն թիւը մեծապէս նուազեր ու օր ըստ օրէ նուազելու վերայ է եղեր :

— Պաշայի նախընթաց թուոյն մէջ ծանուցելով թէ վսեմապաշա Քալիտ փաշան՝ 300 Աղբաւորիցիոյ մէջ, իւր քառանկիւն քառանկ տուաւ Հոյ աղբաւորիցի և կարօտելոց : Նորին վսեմութիւնը համեմատ հրամանաց զօր ընդունեցաւ բարձր քաղաքիս Խանայի փաշային, դարձեալ 500 Աղբաւորիցի լիւր քառանկ տուաւ Պաշէի և Աղբաւորիցի Հոյ աղբաւորիցի խանի Նորին բարձրութեանը : Բայց յայտնեն, Էրիպիտոյի Փոխարքային գրամական առաւօտ ողբում թիւները շնորհեց առ հասարակ տանն աղբի աղբաւորիցի և կարօտելոց, և իւր մարդասիրական հրահանգաւոր համեմատ, ամէն հարաւոր քառանկութիւններ ի գործ դրուեցան Էրիպիտոյի կառավարութեան կողմէն ի միտնելու իւր չափով ժողովրդեան տեղեցին : Բատի Երիպիտոյի ժողովրդները և մանաւանդ Հոյերը օրհնութեամբ և գովութեամբ կը յիշեն բարձրագոյն Խանայի փաշային անունը, և ի փոխարէն անոր վեհանքական բարեբարութեանց երկար կեանք և ամեն կերպ երջանկութիւն կը բարեբանողին Նորին բարձրութեանը համար :

— Սուրբ Երուսաղէմի գլխաւոր միաբաններէն դերաւ արտաւ Սահալ արքեպիսկոպոսը և արժանապատիւ Տիմոթէոս վարդապետը Պէնգլիւլօ Քալիտ հասին, ուսկից Պաշէի և Հիւստոտան պիտի երթան եղեր սուրբ Յակոբայ վանոց գործոյն համար :

— Քաղաքիս օստիկանութեան տեսուչ մեծաշուք Քալիտ փաշան իւր սովորական գործունէութեամբ հոգ կը տանի հասարակաց հանգստութիւնը և սպասարկութիւնը հաստատուն պահելու, մանաւանդ նկատելի պարագայիս մէջ, որ ժողովրդեան մէջ մեծ մասը տուններին և խանութներին թող ստալով դեղերը գաղած են : Եստե՛ն աղան ամէն տեղ սրահապան զօրաց թիւը աւելցնելու համար, զիշերները ինքն անձամբ մինչև առաւօտ կը պաշտօն ընկերութեամբ զօրագնդի մի, և ուրիշ զանազան խմբեր կարողաւորած է, որոնք քաղաքիս ամէն կողմերը սրահապանութիւն կը նեն :

— Իւրիւրի և Կէլիպոլի մէջ հեռաւորական հաղորդակցութիւնը, որ գրեթէ երեք տարիէ ի վեր դադարած էր, ամսոյ 8-ին սկսեալ վերահաստատուեցաւ : ուստի յետ այսորիկ ով որ ուզէ, կրնայ Կ. Պօլոյ ու Երուսաղէմ հետ հեռագրական զօն հաղորդակցիլ :

ԸՌԵՒՏԵՐԵԿԱՆ

Քոլէոնային պատճառաւ տեստրական գործքերը շատ քիչ կը ըլլան : այս շաբթու միայն 210 հաճախակի ծախուեցաւ 580-էն 680-ի կենդինարը : այսինքն առջի զնով Քրեպալաճ և երկրորդ գնով Սպարաճան : Բայց յայտնեն 60 կողով աֆիոն վաճառեցաւ 97-ուկէս 98-ուկէս զուրուշի չէքին : նմանապէս 3000 կենդինար փախուաւ ծախուեցաւ : քայց գինը ծածուկ կը պահեն :

Խմբակիր—տէր Կրոնոյոս, Գլխաւոր Գլխաւոր :